

Մարթա ՄԵԼԻՔՍԵԹՅԱՆ

*ՀՀ ոստիկանության Երևան քաղաքի վարչության Մալաթիայի բաժնի անչափահասների գործերով բաժանմունքի պետ, ոստիկանության փոխգնդապետ
Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի հայցորդ*

ԵՐԵՒԱՅԻՆ ՊԱՍՏԻԱՐԱԿԵԼՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՉԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Պետք է ցավով արձանագրել, որ վերջին տասնամյակում աճել է անչափահասների դեմ ուղղված հանցագործությունների թիվը: Այս մտահոգիչ ցուցանիշը վկայում է այն մասին, որն հայ հասարակությունում կորում են առավել կարևոր մարդասիրական արժեքները:

Մտահոգիչ է այն, որ անչափահասների դեմ ուղղված տարաբնույթ ոտնձգությունների հեղինակները հաճախ ընտանիքի անդամներն են, բարեկամական կապի մեջ գտնվող անձինք կամ նրանք, ում վրա դրված է երեխային դաստիարակելու պարտականությունը:

ՀՀ քննչական կոմիտեի նախագահի հանձնարարությամբ՝ ՀՀ ՔԿ-ում ներդրվել է երեխաների նկատմամբ կատարված հանցագործությունների վերաբերյալ ՀՀ ՔԿ վարույթում քննվող քրեական գործերի առանձին վիճակագրության վարման կառուցակարգ:

Այսպես՝ վիճակագրական տվյալների համաձայն՝ ՀՀ քննչական կոմիտեի վարույթում 2017 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում քննվել է երեխաների նկատմամբ կատարված հանցագործությունների վերաբերյալ 139 քրեական գործ, որոնցից 2-ը՝ ՀՀ ՔԿ զինվորական քննչական գլխավոր վարչության վարույթում¹:

Ներկայացված վիճակագրությունը մտահոգիչ է: Երեխաների դաստիարակելու պարտականությունը չկատարելը կամ ոչ պատշաճ կատարելը, հոգեկան կամ ֆիզիկական բռնության ենթարկելն առկա են ինչպես ընտանիքում, այնպես էլ ընտանիքից դուրս՝ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում, նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում և այլն:

Կարծում ենք, երեխաների դեմ ուղղված հանցագործությունների կանխարգելումը ոստիկանության գործունեության գլխավոր ուղղություններից է, որի խնդիրներն ամրագրված են «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածում:

Ներգործության կանխարգելիչ միջոցների կիրառման ոլորտի ընդլայնումն անմիջականորեն բխում է պետության երկարատև սոցիալական քաղաքականության հիմնարար դրույթներից: Երեխաների նկատմամբ տարաբնույթ ոտնձգությունների վերաբերյալ վիճակագրությունը պայմանավորված է նաև սոցիալական աշխատողների, ոստիկանության և քննիչների կողմից հիշյալ ոտնձգությունները բացահայտող ցուցիչների և հատկանիշների վերաբերյալ իրագեկվածությամբ:

Հասարակությունում տեղի ունեցող փոփոխությունները պայմանավորել են երեխաներ իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության պետական քաղաքականության ձևավորման անհրաժեշտությունը: Դրա հետ մեկտեղ պետք է փաստել, որ այս ոլորտում առկա իրավիճակը բնութագրվում է հակասական տեղեկություններով:

Երեխայի դեմ ուղղված հանցագործությունների, ի թիվս՝ երեխային դաստիարակելու պարտականությունը չկատարելու կանխարգելումը կարևոր գործընթաց է, որը կարելի է պայմանականորեն բաժանել երկու փուլի:

Առաջինի էությունը կայանում է պատկան մարմինների կողմից ճշված ղեաքերի վաղ հայտնաբերման մեջ է, որտեղ պետք է օգտագործվեն նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների, համայնքի խնամակալության և հոգաբարձության մարմինների,

ՄԱՐՏ - ԱՊՐԻԼ 2018 3 - 4 (225-226)

**ՊԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն**

սոցիալական պաշտպանության հաստատությունների և ոստիկանության ռեսուրսները: Ինչը, կարծում ենք, պետք է կազմակերպվի նորմատիվ-իրավական փաստաթղթերի մշակմամբ, պատասխանատու մարմինների գործառնությունների կանոնակարգման և վերջիններիս գործունեության նկատմամբ վերահսկողական մեխանիզմների ներդրմամբ, այնպես էլ հիշյալ կառույցների միջև տեղեկատվության փոխանակման իրավակարգավորումների մշակմամբ:

Երկրորդ փուլը, մեր կարծիքով, կազմում է ոստիկանության աշխատանքի կազմակերպումը, հաշվի առնելով այն, որ ՀՀ ոստիկանությունը միասնական համակարգ կազմող պետական կառավարման մարմին է, որը «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի առաջին մասով նախատեսված խնդիրներն իրականացնելիս օրենքով նախատեսված դեպքերում, կարգով և սահմաններում ունի հարկադրանք կիրառելու իրավունք²:

Բացի այդ՝ «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի համաձայն, ոստիկանության խնդիրներից է հանցագործությունների ու վարչական իրավախախտումների նախականիտումը, կանխումը և խափանումը: Հետևաբար, ոստիկանության կողմից երեխայի դեմ ուղղված հանցագործությունների կանխարգելումը՝ որպես պարտականություն, ուղղակիորեն բխում է օրենքից: Հիմնականում այն իրականացվում է ոստիկանության անչափահասների գործերով ստորաբաժանումների կողմից:

Կատարված ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս առաջարկել ոստիկանության անչափահասների գործերով ստորաբաժանումների ծառայողների կողմից ձեռնարկվող մի շարք կանխարգելիչ (վիկտիմիոլոգիական) միջոցառումներ, որոնք ուղղված կլինեն ինչպես անչափահասների նկատմամբ հանցագործությունների, այդպես էլ վերջիններիս կողմից կատարվող հանցագործությունների նախականիմանը, մասնավորապես՝

1. Պարբերաբար հանդիպումները հանրակրթական և այլ ուսումնական հաս-

տատություններում՝ նպատակ ունենալով պարզաբանել վերջիններիս այս կամ այն վարքագծի դրսևորումը ստեղծված իրավիճակներում,

2. Անչափահասների շրջանում հանցագործություններից խուսափելու, ճիշտ վարքագծի վերաբերյալ, նրանց նկատմամբ կատարված հանցագործությունների հետևանքների վերաբերյալ տեսանյութերի տարածումը,

3. Ոստիկանության անչափահասների գործերով ստորաբաժանման յուրաքանչյուր ծառայողին ամրացված վարչական տարածքում մշտական ստուգայց-շրջագայությունները,

4. Սպասարկվող վարչական տարածքում գործող բժշկական հաստատությունների վարչակազմի հետ մշտական համագործակցությունը, որի նպատակն է տեղեկություններ ստանալ երեխաների նկատմամբ չարաշահումների, մասնավորապես՝ նրանց դաստիարակելու պարտականությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու դեպքերի բացահայտման նպատակով: Խոսքը մեծապես վերաբերվում է անչափահասի առողջության ապահովմանը, ինչը երեխայի վարժեք և բազմակողմանի զարգացման կարևորագույն նախադրյալ է: Երեխայի առողջ աճն ապահովելու նպատակով ծնողները և այն անձինք, ում վրա դրված է երեխային դաստիարակելու պարտականությունը, պարտավոր են նրան ապահովել սննդով, բարենպաստ պայմաններ ստեղծել կենցաղի և հանգստի համար:

5. Հանրակրթական և այլ ուսումնական հաստատությունների վարչակազմի հետ մշտական համագործակցությունը, որը թույլ կտա հայտնաբերել այն դեպքերը, երբ ծնողների թույլ հսկողության, իրենց վրա օրենքով դրված պարտականությունների չկատարման կամ ոչ պատշաճ կատարման հետևանքով, երեխայի Սահմանադրությամբ երաշխավորված կրթություն ստանալու իրավունքը չի իրագործվում:

6. Բնակչության շրջանում իրագրել կաշտպանության բոլոր միջոցների, մասնավորապես այն կառույցների վե-

րաբերյալ, ուր կարող են աջակցություն ստանալու նպատակով դիմել թե՛ քաղաքացիները, թե՛ անչափահասները, խոսքը մեծապես վերբերվում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, սոցիալական պաշտպանության հաստատություններին, հասարակական կազմակերպություններին և այլն:

7. Առանձին ուշադրության է արժանի 2014 թվականին Հայաստանի Հանրապետությունում ներդրված դպրոցական տեսուչի ինստիտուտը: ՀՀ ոստիկանության պետի առաջին տեղակալ, ոստիկանության գեներալ-լեյտենանտ Հ.Պողոսյանի 04.04.2014 թվականի թիվ 1090-Ա հրամանով հաստատվել են ՀՀ ոստիկանության անչափահասների գործերով ծառայության դպրոցական տեսուչների գործառույթային պարտականությունները: Համաձայն հրամանին կից հավելվածի 1-ին կետի 1-ին պարբերության՝ դպրոցական տեսուչները նախականիում են անչափահասների, նրանց ծնողների կամ օրինական ներկայացուցիչների կողմից կատարվող իրավախախտումները կամ հակահասարակական վարքագծի դրսևորումները, վերացնում կամ նվազեցնում են իրավախախտում ծնող պատճառներն ու նպաստող պայմանները: Նույն կետի 2-րդ պարբերության համաձայն՝ անչափահասների կողմից և նրանց նկատմամբ կատարվող իրավախախտումները ժամանակին հայտնաբերելու նպատակով, դպրոցում և դպրոցին հարակից տարածքներում, մանկավարժական կոլեկտիվների հետ համատեղ, իրականացնում են ամենօրյա հսկողության կազմակերպում (շրջայցեր):

Ուսումնասիրելով ՀՀ ոստիկանության անչափահասների գործերով ստորաբաժանումների ծառայողների անչափահասների դեմ ուղղված հանցագործությունների կանխարգելմանն ուղղված գործառույթները սահմանող իրավական ակտերը, պետք է փաստել, որ ըստ էության այդ կապակցությամբ որևէ իրավակարգավորում գոյություն չունի, բացառությամբ՝ ՀՀ ոստիկանության պետի առաջին տեղակալ, ոստիկանության գեներալ-լեյտեն-

նանտ Հ. Պողոսյանի 04.04.2014 թվականի թիվ 1090-Ա հրամանի:

Ուստի՝ անհրաժեշտություն է առաջացել մշակել անչափահասների դեմ հանցագործությունների կանխարգելման մեխանիզմները սահմանող իրավական ակտ կամ փոփոխություններ կատարել արդեն իսկ գործող իրավական ակտերում: Սակայն այս դեպքում էլ պետք է փաստել, որ այդպիսիք գրեթե բացակայում են:

8. Ուսումնասիրել անչափահասների դեմ ուղղված հանցագործությունների, այդ թվում՝ երեխային դաստիարակելու պարտականությունը չկատարելու ծնողի պատճառներն ու պայմանները, և կատարված վերլուծության հիման վրա համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել: Օրինակ, այն դեպքերում, երբ արձանագրված դեպքով ծնողի կամ այն անձի կողմից, ում վրա դրված է երեխային դաստիարակելու պարտականությունը, այն չի կատարվում կամ ոչ պատշաճ է կատարվում՝ ելնելով ընտանիքի սոցիալական վիճակից, ուստի համապատասխան կառույցները պետք է հետաճանաչվեն տվյալ ընտանիքին աջակցելու, տվյալ իրավիճակն առաջացնող պայմաններն ու պատճառները վերացնելու կամ նվազեցնելու նպատակով:

9. Թափառաշրջիկությամբ և մուրացկանությամբ զբաղվող անչափահասների հայտնաբերումը, վերջիններիս ընտանիքների ուսումնասիրումը և այլն:

Ներկայիս ՀՀ ոստիկանության ղեկավարության կողմից ներկայացնող կարևորագույն պահանջներից մեկը կանխարգելիչ գործունեության արդյունավետության բարձրացումն է, առավել ևս եթե խոսքը վերաբերվում է բնակչության անչափահաս զանգվածին:

Հանցավորության կանխարգելումը պետք է նպատակաուղղված լինի և իրականացվի երեխաների դաստիարակության բոլոր ոլորտների հաշվառմամբ, այդ գործունեությունում մասնակցող մարմինների համար բնորոշ միջոցների և մեթոդների կիրառմամբ: Խոսքը վերաբերվում է անչափահասների ընտանեկան, դպրոցական դաստիարակության, նրանց հանգստի

կազմակերպման ոլորտներում նպատակաուղղված աշխատանքին, ինչպես նաև հանցավորության դեմ պայքար իրականացնող մարմինների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ, բոլոր պետական մարմինների ջանքերն անհրաժեշտ է ուղղորդել անհատական դաստիարակչական գործընթացի բարելավմանը, բնակչության գիտակցության և հոգեբանության վերակառուցմանը, ընտանիքում հարաբերությունների առողջացմանը և այլն: Հանցավորության դեմ պայքարի խնդիրները չեն կարող լուծվել միայն պատժիչ, հարկադիր, արգելող միջոցներով: Երբեմն այդպիսի բացասական արդյունքի են հանգեցնում:

Ներկայումս մեր հանրապետությունում անչափահասների իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը գտնվում է պետության հովանո ներքո և մշտապես այդ ուղղությամբ աշխատանքներ են իրականացվում ինչպես օրենսդրական բարեփոխումների, այնպես էլ գործադիր իշխանության մարմինների գործունեության կատարելագործման միջոցով, թեպետ բացթողումներն ու թերությունները դեռ առկա են:

Կարծում ենք՝ մնան դեպքերում առանցքային տեղ է զբաղեցնում «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին»¹ ՀՀ օրենքի³ ընդունումը, որով ՀՀ ոստիկանությանը վերապահված լիազորությունների շրջանակը, կարծում ենք, ևս թույլ կտա հայտնաբերել այն դեպքերը, երբ ծնողների կամ նրանց փոխարինող անձանց կողմից չեն կատարվի կամ ոչ պատշաճ կկատարվեն երեխային դաստիարակելու պարտականությունները: Նման պայմաններում ևս կարևորվում է

ոստիկանության համագործակցությունը տեղային ինքնակառավարման մարմինների և սոցիալական աջակցություն տրամադրող գործակալությունների հետ:

Նոր ընթացակարգերն ու մեխանիզմները մշակելիս, գործող ընթացակարգերում համապատասխան փոփոխություններ կատարելիս, անհրաժեշտ է առաջնորդվել անչափահասի շահերի պաշտպանության սկզբունքով («երեխայի լավագույն շահը»): Այսպիսով, հիշյալ համակարգը ստեղծվում է բացառապես ելնելով երեխայի շահերից, որի խնդիրը կայանում է անչափահասի իրավունքների, օրինական շահերի և ազատությունների արդյունավետ պաշտպանության մեջ: Ինչը նշանակում է, որ բոլոր վիճելի իրավիճակներում, որոնցում գոյություն ունի չափահաս-անչափահաս շահերի բախում, առաջնահերթությունը տրվում է անչափահասի շահերի պաշտպանությանը:

Կարևորում ենք նաև, հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում սոցիալական աշխատողի և հոգեբանի ինստիտուտի ներդրումը, այն պարզ պատճառաբանությամբ, որ ընտանիքի և երեխաների սոցիալական սպասարկումը կարող է դառնալ Հայաստանի Հանրապետության անչափահասների նկատմամբ կատարվող հանցագործությունների կանխարգելման ոլորտում կարևորագույն ուղղություններից մեկը: Ընտանիքի և երեխայի սոցիալական սպասարկումն ըստ էության անհատական անձնային մակարդակի վրա մարդու նրա կենսագործունեության խնդիրների լուծումն է, սկսած օրենքով սահմանված նպաստի տրամադրումից ընդհուպ մինչև հոգեբանական, իրավաբանական, սոցիալ-կենսադաշին ծառայությունների մատուցումը, սոցիալական աջակցության և օգնության երաշխավորումը:

¹ <http://investigative.am/news/view/erexanerin-katmamb-hancagorcutyunner.html>.
² Տե՛ս Ոստիկանության մասին ՀՀ օրենքի հոդված 1:

³ Ընդունվել է 13.12.2017 թ.-ին, ուժի մեջ է մտել 31.01.2018 թ.-ին:

RESUME - РЕЗЮМЕ

MEANS OF PREVENTING THE FAILURE OF THE DUTY FOR BRINGING UP A CHILD

Marta Meliqsetyan

Russian-Armenian (Slavonic) University

Institute of Politics and Law

Applicant for the Criminal Law and Criminal Action Chair

The basic problems and means of preventing the failure of the duty for bringing up a child, the mechanisms and arrangements for the improvement of those problems made by governmental bodies, particularly by the police departments of the underage affairs are discussed in this article.

Keywords: a child, an underage, a family, prevention, police

МЕРЫ ПРОФИЛАКТИКИ ПРОТИВ НЕИСПОЛНЕНИЯ ОБЯЗАННОСТЕЙ ПО ВОСПИТАНИЮ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО

Марта Меликсетян

Начальник отделения по делам несовершеннолетних Малатийского отдела

Управления Полиции РА г. Еревана, подполковник полиции

Российско-Армянский университет

Институт права и политики

В статье изучается проблема применения мер профилактики в случае неисполнения обязанностей по воспитанию родителями или иными лицами, на которых возложены эти обязанности, а равно педагогом или другим работником образовательного, воспитательного, лечебного учреждения. Представлены предложения касательно совершенствования мер подобной профилактики, осуществляемой государственными органами, в частности, отделами ПДН Полиции РА, и механизмов предупреждения преступления, предусмотренного ст. 170 УК РА.

Ключевые слова: ребенок, несовершеннолетний, семья, предупреждение, профилактика, полиция

Բանալի բառեր - երեխա, անչափահաս, ընդհանիր, կանխարգելում, ոստիկանություն

ՄԱՐՏ - ԱՄՐԻԼ 2018 3 - 4 (225-226)

ԴԱՏԱԿԱՆ
ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ